

Доброва Т.Г.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри політичних наук і права

Златова В.В.

магістрант фізико-математичного факультету
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К.Д.Ушинського,
м. Одеса, Україна.

ТОРГІВЕЛЬНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ: МАСШТАБИ ТА ПРОБЛЕМИ.

В досягненні стратегічної мети України – інтеграції в Європейський простір, чималу роль відіграють розвинені економічні взаємовідносини з країнами Вишеградської четвірки. Така співпраця має багатолітню історію і потужний фундамент для подальшого розвитку і вдосконалення. Досвід цих країн в модернізації господарчої системи особливо важливий для України, оскільки вони пройшли той же шлях ринкової трансформації, однак значно успішніше подолали неминучі проблеми.

Домінуючою формою співробітництва є товарообмінні відносини. За десять років з моменту приєднання країн V4 до Євросоюзу торгівельний оборот з Україною зріс в 2,4 рази – з 4,6 до 11,2 млрд. дол. [1]. В 2004 році головними для українського експорту були ринки Німеччини та Італії (відповідно 17,2 та 14,7 відсотків від загального експорту до ЄС), сукупна частка країн Вишеградської четвірки становила 22,5 відсотки. В 2014 році частка четвірки зросла до 32,9%. При цьому Польща випередила Німеччину та Італію за загальним обсягом українського експорту.

Пригортає увагу те, що найбільш активний торгівельний обмін з ЄС здійснюють саме прикордонні регіони України: Закарпатська область, Львівська, Тернопільська, Волинська, Івано-Франківська, Рівненська, Хмельницька [2, с. 7].

Аналіз товарної структури експорту та імпорту не такий позитивний. Україна постачає країнам Вишеградської четвірки переважно чорні метали,

руди, електричні машини, деревину та вироби з неї. В структурі імпорту з країн V4 найбільшу частку становлять мінеральні палива (переважно газ), нафта і продукти її переробки [1]. Тож у взаємному товарообігу переважають продукти з низьким рівнем технологічності та невеликою доданою вартістю.

Така структура, нажаль, набула сталого характеру, і притаманна товарообміну з ЄС в цілому. За підсумками 2014 року найбільші обсяги експорту до країн ЄС склали продукція АПК – 28,1% від загального обсягу, чорні метали – 22,9%, мінеральні продукти – 16,2%, електричні та механічні машини – 12,2%. Серед товарів АПК найбільша частка експорту припадала на кукурудзу – 32,4% від загального обсягу товарів АПК, плоди олійних рослин – 19,3%, соняшникову олію – 14,2% [2, с 7].

Сировинна направленість експорту робить українську економіку надто вразливою до коливання цін на зовнішньому ринку, макроекономічної кон'юнктури країн ЄС. Так у 2015 році експорт до ЄС скоротився на 25% в грошовому еквіваленті (з 17,08 млрд. до 13,02 млрд. дол.). Втрати валютної виручки перевищили 4 млрд. дол. Найбільше скорочення відбулося саме по експорту в Польщу (– 669 млн. дол.) та Угорщину (– 602 млн. дол.).

Такий спад пов'язують, зокрема, з досить повільним подоланням рецесії в країнах Євросоюзу і, як наслідок, скороченням попиту на ресурси. Відповідно погіршилася цінова кон'юнктура на важливу для України експортну продукцію: впали ціни на залізні руди – на 45,6%, середні ціни на чорний прокат – на 15,4%, добрива – на 9,6% тощо. На світовому ринку спостерігається надвиробництво продукції АПК, як наслідок за рік ціни знизилися на кукурудзу – на 23%, на пшеницю – на 27%, на соняшникову олію – на 12%.

Негативні для України тенденції світового ринку вкотре висувають на перший план проблему диверсифікації товарної структури експорту, підвищення в ній частки високотехнологічної та конкурентоспроможної продукції.

Не менш складні виклики породжує вступ України до Зони вільної торгівлі. Для країни встановлені досить жорсткі квоти безмитного експорту товарів, значно менші за її експортні можливості. Так, квота на експорт курячого м'яса становить 16 тис. тон, при загальному обсягу виробництва – 1,2 млн. тон на рік. Допускається експорт товарів понад встановлену квоту, однак митний тариф сягає 80%. За оцінкою Федерації Роботодавців України квоти безмитного експорту на ринки країн Євросоюзу можливо збільшити: для кукурудзи – з 400 тис. тон до 5 млн. тон, для пшениці – з 950 тис. тон до 2 млн. тон, для цукру – з 20 тис. тон до 300 тис. тон. При діючих умовах більшість квот вичерпується вже в перші місяці року.

Слід звернути увагу і на встановлені принципи експорту по квотах. Один з них – «перший прийшов, перший обслуговується» - квоти виділяються на загальних засадах, під час оформлення товару на митниці. За такими правилами екпортується 27 груп товарів. Другий принцип, за яким екпортується 11 груп товарів – «принцип ліцензування» передбачає, що імпортер з ЄС звертається до Європейської комісії із запитом на імпорт товару з України, надає необхідну документацію. Від українського виробника практично нічого не залежить. ЄС жорстко регламентує поставки.

Зазначені умови потребують значних зусиль як виробників так і держави для ефективного просування українських товарів на європейському ринку. Налагодження сталих зв'язків з партнерами країн Вишеградської четвірки має спростити процес адаптації українських товарів до європейських стандартів, розширити їх номенклатуру та географію збуту.

Не менш важливою складовою міжнародного співробітництва є обмін інвестиціями. Здійснення прямих інвестицій – ефективний засіб подолання митних бар'єрів. Для України прями іноземні інвестиції, особливо в формі акціонерного капіталу, надто важливі, оскільки забезпечують створення додаткових робочих місць, залучення сучасних технологій та ефективних способів управління.

Європейський Союз є пріоритетним партнером України у залученні інвестицій. На початок 2016 року обсяг інвестицій у формі акціонерного капіталу в економіку України становив 33 млрд. дол., що перевищує 77% відсотків загального обсягу іноземних інвестицій [3, с. 10-12].

Головними країнами-інвесторами є Кіпр – 11,7 млрд. дол. (35,6% загального обсягу інвестицій з країн ЄС), Німеччина – 5,4 млрд. дол. (16,4%), Нідерланди – 5,6 млрд. дол. (17,0%), Австрія – 2,4 млрд. дол. (7,3%), Велика Британія – 1,8 млрд. дол. (5,6%) та Франція – 1,5 млрд. дол. (4,6%). Загальна частка країн Вишеградської четвірки становить 4,8%. Провідну роль відіграють Польща (0,8 млрд. дол.) та Угорщина (0,6 млрд. дол.).

Галузева структура прямих іноземних інвестицій не відповідає нагальним потребам України. Ресурси головних інвесторів сконцентровані в фінансовому секторі, торгівлі, страховій діяльності та операціях з нерухомістю. Лише Німеччина інвестує переважно в промислові об'єкти (87%), однак ресурси концентруються в металургії, виробництві напоїв, харчовій промисловості [2, с. 265-266]. Україна ж потребує капіталів для розвитку промисловості з високим ступенем переробки та сільськогосподарського виробництва.

В цьому сенсі, країни Вишеградської четвірки виступають як ефективні партнери, які переважно вкладають капітали саме у виробничі проекти. Так угорський капітал представлений 474 підприємствами (з них 281 – спільне), серед яких фармацевтичні, хімічні, аграрні компанії. Серед 400 підприємств з чеським капіталом найпотужніші виготовляють легкові автомобілі, електромонтажні вироби, системи біологічної очистки води, кормові добавки тощо. В структурі словацького капіталу 57% – це інвестиції в промисловість, 20% – в сільське господарство. Найвагомішими польськими інвестиціями є підприємства з виготовлення будівельних матеріалів, меблів, автозапчастин, пакувальної продукції, тощо.

Соціально-політична і економічна нестабільність українського суспільства призвела до помітного скорочення прямих іноземних інвестицій,

лише у 2015 р. на 2,6 млрд. дол. Однак вступ України в Зону вільної торгівлі в поєднанні з традиційними конкурентними перевагами (географічне розташування, дешева і швидка логістика з ЄС та Азією, великий внутрішній ринок, висококваліфікована робоча сила) укріплюють сподівання на сталий розвиток трансграничного співробітництва між Україною та Євросоюзом.

Таким чином, для того щоб здійснити інноваційний прорив у виробництві, наблизитися до європейських стандартів якості, забезпечити раціональну структуру торгівельних та інвестиційних відносин потрібні спільні зусилля приватного бізнесу та держави в таких напрямках:

- Розробка довгострокової стратегії просування українських товарів на ринки ЄС, яка передбачає вдосконалення законодавства в частині технічного та санітарного регулювання; створення системи державного страхування та гарантування експорту; підвищення поінформованості бізнесу щодо експортних умов.
- Кредитна підтримка бізнесу для впровадження інноваційних технологій. Нині менше 12% підприємств використовують технологічні інновації.
- Забезпечення сприятливих умов ведення бізнесу, усунення бюрократичних обмежень. В 2016 році за рейтингом Світового банку «Doing Business» Україна посідає 83 місце, найнижче серед Європейських країн.
- Сприяння створенню спільних підприємств саме у виробничій сфері.

Література:

1. Розраховано за даними Державної служби статистики України // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2014 році: Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики, 2015 – 270 с.
3. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2015 році // Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики, 2016. – 155 с.